

Nr 146.

Ankom till riksdagens kansli den 27 maj 1927 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förläggning av 1:a flygkåren till Västerås m. m.
(1:a avd.)

Uti en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1927 dagtecknad proposition, nr 222, har Kungl. Maj:t, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen *dels* besluta, att 1:a flygkåren skall förläggas till Västerås,

dels ock medgiva, att kronoegendomen fyra mantal Hässlö nr 1, 2, 3 och 4 i Badelunda socken av Västmanlands län må från och med den 14 mars 1928 överflyttas från domänstyrelsens till flygstyrelsens förvaltning och statens domäners fond därvid nedskrivnas med ett mot egendomens taxeringsvärde svarande belopp.

Denna proposition har, såvitt densamma icke avser överflyttning från domänstyrelsens till flygstyrelsens förvaltning av ifrågavarande kronoegendom och i samband därmed skeende nedskrivning av statens domäners fond, remitterats till statsutskottet.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

Enligt 1925 års beslut om flygvapnets organisation är 1:a flygkåren avsedd att i första hand direkt betjäna högsta krigsledningen samt 2:a flygkåren på samma sätt avsedd för marinens behov. 1:a flygkåren skall i fredstid bestå av ett spanings- samt ett bomb- och jaktkompani.

1925 års
riksdag.

I proposition nr 50 till 1925 års riksdag angående försvarsväsendets ordnande yttrade föredragande departementschefen beträffande förläggningsorterna för flygkåren, att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framtiden efter ytterligare prövning fatta beslut härutinnan. Samtidigt lämnades en redogörelse för det resultat, vartill undersökningar i denna fråga lett. Såsom förläggningsorter för 1:a och 2:a flygkåren angavs i propositionen förläggningssvis Uppsala, respektive Västerås-Hägernäs.

I första särskilda utskottets vid samma riksdag utlåtande nr 1 gjordes i fråga om förläggning av 1:a och 2:a flygkåren följande uttalande.

»För 1:a flygkåren avses Uppsala som förläggningsort. Såsom flygfält därstädes lämpa sig de i kronans ägo befintliga fälten vid Kungsängen omedelbart öster om Fyrisån, vilka torde i nödig utsträckning ställas till förfogande för ändamålet. För flygfältets iordningställande erfordras i huvudsak endast igenfyllande av vissa diken m. m. Förläggningsutrymme kan lämpligen an-

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 6 saml. 62 häft. (Nr 146.) 1120 27 1

ordnas vid Upplands artilleriregemente, varvid förutsattes med Upplands infanteriregemente gemensam utspisning m. m. Därjämte torde vissa skol- och förrådslokaler inom Upplands infanteriregementes och Upplands artilleriregementes nuvarande kasernetablissemang kunna få tagas i anspråk. En del byggnadsåtgärder bliva dock erforderliga. Dessa utgöras i huvudsak av uppförande av monteringshall, hangarer, verkstad, garage m. m. För bombkastningsövningar skulle förslagsvis Marma skjutfält komma till användning. Kårens övningar med sjöflygplan försiggå å Ekoln omedelbart utanför Fyrisåns utlopp vid Flottsund, där även goda strandförhållanden äro för handen.

För 2:a flygkåren avses Västerås som förläggningssort med Hägernäs såsom övningsplats för vissa övningar. Vid denna kår avses huvudsakligen övningar med sjöflygplan äga rum, varför vid Västerås erfordras vissa arbeten för upp-uddring och strandskoning. Förläggningssutrymme i Västerås kan lämpligen anordnas i Västmanlands regementes kaserner. Därjämte torde därstädes vissa skol- och förrådslokaler vid Västmanlands regemente kunna få tagas i anspråk. En del byggnadsåtgärder bliva dock erforderliga. Dessa utgöras i huvudsak av uppförande av hangarer, verkstad, garage m. m.

Vid Hägernäs, där kronan redan äger ett mindre markområde, erfordras en del förläggningsslokaler samt motsvarande anordningar som vid Västerås, ehuru i mindre skala.»

Såväl riksdagens skrivelse den 2 juni 1925, nr 310, som Kungl. Maj:ts beslut den 12 juni 1925 med anledning därav angåvo Uppsala såsom förläggningssort för 1:a flygkåren och Västerås-Hägernäs för 2:a flygkåren. Dessutom bestämdes Västerås såsom förläggningssort för en större flygverkstad.

I särskilda skrivelser den 8 september och den 28 oktober 1925 gjorde chefen för flygvapnet framställningar rörande förvärvande av mark vid Uppsala för 1:a flygkåren och föreslog därvid, att för ordnandet av en *landflygstation* skulle till flygvapnet upplåtas ett söder om Uppsala och omedelbart öster om Fyrisån beläget område, därav huvuddelen utgjorde del av den av Ultuna lantbruksinstitut disponerade kronoegendomen Kungsängen samt återstoden bestode av följande delar, nämligen: ett område av den under domänstyrelsens vård och förvaltning stående, till Uppsala stad utarrenderade Hovstallstatens Kungsäng, ett område av Vaksala församlings kyrkoherdeboställe samt ett område, benämnt Vaksala Kyrkobys Kungsängsteg nr 2 och tillhörigt Uppsala stad. Vidare skulle enligt förslaget medgivande utverkas för flygvapnet att å den del av Kungsängen, som vore belägen söder om det område därav, som föreslagits att upplåtas för landflygstation, företaga för dränering av det blivande flygfältet erforderliga anordningar, varjämte för anläggning enligt viss angiven sträckning av en väg från det planerade flygfältets nedre del fram till Övre Föret skulle upplåtas erforderlig mark av Kungsängen omedelbart öster om Fyrisån. För anordnande av *sjöflygstation* skulle å flygvapnet förvärvas ett vid sjön Ekoln strax söder om Fyrisåns utlopp vid Flottsund beläget område av Kungshamns ägor.

Sedan vid 1926 års riksdag uti en inom andra kammaren väckt motion (nr 230) hemställts, att en utredning måtte verkställas ur såväl ekonomiska som strategiska, taktiska, tekniska och övningssynpunkter beträffande platsen för 1:a flygkårens förläggning, samt att — i avvaktan på denna utrednings slut-

förande och framläggande — riksdagen även måtte besluta, att några åtgärder för 1:a flygkårens förläggning till Uppsala tillsvidare icke skulle vidtagas, förklarade statsutskottet i häröver avgivet yttrande, att utskottet visserligen funnit, att det i åtskilliga avseenden kunde anses vara fördelaktigt att förlägga 1:a flygkåren till Uppsala, men att utskottet, som avlagt besök å det tilltänkta flygfältet vid Kungsängen invid Uppsala, dock icke kunnat undgå att finna, att även betydande olägenheter komme att bliva förbundna med den sålunda föreslagna förläggningen. Utskottet hade därför, med beaktande av de i motionen anförda synpunkterna, ansett det önskvärt, att en förnyad utredning av frågan om 1:a flygkårens förläggning verkställdes, och hemställde utskottet fördens skull, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig utredning av frågan om platsen för 1:a flygkårens förläggning.

På grund av kamrarnas skiljaktiga beslut i förevarande ärende förföll förslaget om avlåtande till Kungl. Maj:t av sådan skrivelse. Såsom dåvarande chefen för försvarsdepartementet meddelat under debatterna i riksdagens båda kamrar rörande förenämnda motion, hade emellertid en sådan utredning, som statsutskottet ifrågasatt, redan igångsatts.

I brev den 4 juni 1926 angående reglering för budgetåret 1926—1927 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, såvitt anginge flygvapnet, förordnade Kungl. Maj:t, att den utredning av frågan om 1:a flygkårens förläggning, som chefen för flygvapnet hade att verkställa, skulle avse såväl vid Uppsala befintliga lämpliga områden som ock, eventuellt, annan ort, varjämte Kungl. Maj:t föreskrev, att de för bestridande av kostnader för anordnande av flygfält och uppförande för flygvapnets räkning av vissa byggnader m. m. i Uppsala anvisade medel, utgörande sammanlagt 335,000 kronor, tillsvidare, i avvaktan på slutligt avgörande av denna förläggningsfråga, icke finge tagas i anspråk.

Departementschefen har i ärendet anført följande.

»Såsom förut nämnts, har Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juni 1926 förordnat, att den utredning av frågan om 1:a flygkårens förläggning, som chefen för flygvapnet hade att verkställa, skulle avse såväl vid Uppsala befintliga lämpliga områden som ock eventuellt annan ort. Den med anledning härav verkställda utredningen, vilken omfattat undersökningar av ett flertal olika platser lämplighet för ändamålet ur skilda synpunkter, har givit till resultat, dels att någon annan plats invid Uppsala än den härför av chefen för flygvapnet föreslagna, i kronans ägo befintliga egendomen Kungsängen icke kan ifrågakomma såsom landflygfält, dels ock att av övriga ifrågasatta förläggningssorter för kåren alla utom Västerås borteliminerats. Chefen för flygvapnet har på den grund verkställt en jämförande granskning av Västerås och Uppsala såsom förläggningssort, vilken utfallit till Uppsalas förmån.

Chefen för generalstaben och chefen för flygvapnet hava tillstyrkt, att 1:a flygkåren förläggas till Uppsala, under det att chefen för marininstaben föreslagit, att en allsidig utredning av frågan om denna kårs organisation och förläggning måtte komma till stånd.

Vad till en början angår marinestabschefens förslag att igångsätta en ny allsidig utredning rörande organisation och förläggning av denna flygkår, synes mig en sådan utredning icke vara erforderlig, då, såsom ock chefen för flygvapnet framhållit, icke några sakskäl torde förefinnas för en fortsatt utredning eller ett vidare uppskov med frågans avgörande.

Då det sålunda gäller att taga ställning till frågan, vilkendera av de båda orterna, Uppsala eller Västerås, som bör bliva 1:a flygkårens förläggningssort, torde böra bemärkas, att chefen för flygvapnet, vilken förordat Uppsala som förläggningssort, dock förklarar sig anse, att denna plats icke i alla avseenden vore en idealisk förläggningssort för en flygkår, ävensom att chefen för marinestaben framhållit, att varken Uppsala eller Västerås såsom förläggningssort erbjöde tillfredsställande förhållanden med avseende å möjligheter till samövning med marinen, men att Västerås i detta avseende hade vissa fördelar framför Uppsala.

Såsom förut nämnts, har av chefen för flygvapnet såsom plats för landflygstation vid Uppsala föreslagits ett söder om staden och omedelbart öster om Fyrisån beläget område, därav huvuddelen utgöres av den utav Ultuna lantbruksinstitut disponerade kronoegendomen Kungsängen, samt såsom plats för sjöflygstation därstädes ett vid Ekoln beläget område av egendomen Kungshamn.

Av styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut har hävdats, att ett genomförande av förslaget att avstå Kungsängens mark till flygfält skulle bliva till stor skada för Ultuna samt komma att äventyra därvarande läroanstalters möjligheter att fylla sina för svenskt jordbruk viktiga uppgifter, och lantbruksstyrelsen har med instämmande häri jämväl framhållit, att det måste vara synnerligen starka skäl, som skulle göra det försvarligt att för ifrågasvarande ändamål undanrycka jordbruksproduktionen ett stycke av vår bästa åkerjord.

Då jag anser, att de av sistnämnda myndigheter framförda betänkligheterna mot att upplåta det föreslagna markområdet vid Uppsala till flygfält äro värda allt beaktande, och då, enligt vad chefens för flygvapnet utredning givit vid handen, någon annan för detta ändamål lämplig plats i närheten av Uppsala icke finnes, har jag ansett mig böra närmare undersöka, huruvida icke Västerås skulle lämpa sig såsom förläggningssort jämväl för 1:a flygkåren.

Emot Västerås såsom förläggningssort för denna kår hava såväl chefen för flygvapnet som ock chefen för generalstaben anfört såsom huvudsakligaste skäl olämpligheten ur strategisk synpunkt av att dit förlägga så stor del av vårt flygvapen som två flygkårer jämte verkstäder. Vidare har chefen för flygvapnet ansett, att förutsättningarna för övningar med sjöflygplan för mer än en kår vid Västerås icke vore tillfredsställande, samt att det för 1:a flygkåren ifrågasatta landflygfältet därstädes vid Hässlö i sin nuvarande utsträckning icke vore tillräckligt stort för de största flygplanens start och landning, enär fältet i öster och nordost begränsades av ett vattenförande dike av betydliga dimensioner.

Det först anförda skälet mot att förlägga två flygkårer till Västerås synes mig i väsentlig mån förringas därav, att 2:a flygkåren redan i fredstid till stor del förlägges jämväl till Hägernäs. Ej heller anser jag det vara styrkt, att

övningsmöjligheter för sjöflygplan ur två flygkårer skulle saknas vid Västerås. Vad vidare beträffar otillräckligheten i areal av det ifrågasatta landflygfältet vid Västerås, har chefen för flygvapnet förklarat, att detsamma, därest det skulle kunna användas av 1:a flygkårens bombplan, måste utvidgas över förenämnda dike och öster om detta befintlig mark tilläggas fältet. Givetvis bör vid en förläggning till Västerås av 1:a flygkåren en sådan utvidgning av landflygfältet äga rum, och har jag fördenskull låtit flygstyrelsen verkställa utredning rörande härav betingat markförvärv. Av densamma och förenämnda i samband därmed överlämnade karta framgår, att arealen för ett tillfredsställande landflygfält därstädes skulle utgöra 100 hektar. Större delen av härför erforderlig mark, eller 76.63 hektar, tillhör kronoegendomen fyra mantal Hässlö nr 1, 2, 3 och 4 i Badelunda socken; den återstående, öster om merberörda dike belägna delen av fältet utgör i areal 23.37 hektar, därav 21.50 hektar tillhöra fideikommissegendomen tre mantal Hagbyholm i Irsta socken och 1.87 hektar eigendomen ett mantal Klinta nr 1 i sistnämnda socken.

Förvärvande av ifrågavarande i kronans ägo icke varande markområden till landflygfält har flygstyrelsen beräknat medföra en kostnad av 36,000 kronor.

Enligt vad som framgår av chefens för flygvapnet utredning rörande förläggning av 1:a flygkåren, böra, därest kåren förlägges till Västerås, dess sjöhangarer uppföras intill 2:a flygkårens invid flygverkstäderna och å kronan tillhörig mark.

Beträffande förläggningmöjligheter för tvenne flygkårer i Västerås har chefen för flygvapnet meddelat, att kasernutrymmet i Västmanlands regementes etablissemang medger förläggning därstädes av de båda flygkårerne. Genom en sådan förläggning kan kasernen i Västerås till fullo utnyttjas, och artillerietablissemang i Uppsala blir helt disponibelt för annat ändamål. De båda flygkårerne förläggning i samma kasernetablissemang kommer givetvis att medföra, att de årliga kostnaderna bliva icke oväsentligt lägre, än om kårerna förläggas på skilda håll.

Den sålunda verkställda undersökningen rörande Västerås såsom förläggningssort för 1:a flygkåren synes mig utvisa, att en ur olika synpunkter tillfredsställande förläggning för denna kår kan anordnas därstädes. Visserligen skulle härvid ett område av eigendomen Hässlö behöva tagas i anspråk för anordnande av flygfält, men någon annan möjlighet torde enligt vad jag inhämtat icke stå till buds, och betänkligheterna mot en sådan åtgärd synas mig icke så starka som de, vilka anförts gentemot ett disponerande för ändamålet av Kungsängen invid Uppsala.

De kostnader, som skulle uppstå vid en förläggning av 1:a flygkåren till Västerås, hava av flygstyrelsen angivits sålunda:

1. Landflygfält:

fältets iordningställande	kronor	41,700: —
markinköp	»	36,000: —
planering m. m. å andra sidan djupdiket	»	15,800: —
flyttning av djupdiket	»	174,300: —
vägförbindelser enligt förenämnda alternativ I	»	24,000: —
		<u> </u> kronor 291,800: —

2. Sjöflygstation:

stationens iordningställande invid 2:a

flygkåren	kronor	60,000:—	
vägförbindelser	»	5,000:—	
transportanordningar	»	16,000:—	kronor 81,000:—

3. Byggnader m. m.:

hangarer å landflygfält	kronor	200,000:—	
» vid sjöflygstation	»	140,000:— ¹⁾	
vaktstuga	»	13,000:—	
bensinanläggning	»	20,000:—	
monteringshall med reparationsverkstäder (nybyggnader)	»	150,000:—	
diverse inredningsarbeten	»	45,000:—	» 568,000:—
			Summa kronor 940,800:—

Jag är icke i tillfälle att nu i detalj taga ståndpunkt till den av flygstyrelsen sålunda uppgjorda kostnadsberäkningen, men jag håller för sannolikt, att vissa av de i densamma ingående utgiftsposterna kunna väsentligt reduceras. Innan de avsedda planerings-, byggnads- och inredningsarbetena m. m. igångsättas, böra därför flygstyrelsens förslag underkastas en ingående granskning, särskilt i syfte att kostnaderna må i möjligaste mån nedbringas.

I förestående kostnadsberäkning har icke upptagits någon ersättning till arrendatorn av kronoegendomen Hässlö. Såsom framgår av flygstyrelsens yttrande den 24 februari 1927, har arrendatorn framställt anspråk på gottgörelse med icke mindre än 100,000 kronor. Då emellertid förvärvande av mark för här ifrågavarande ändamål från fideikommisssegendomen Hagbyholm torde böra ske medelst expropriation, synes det lämpligast att jämväl i erforderlig utsträckning expropriera nyttjanderätten till kronoegendomen Hässlö. Kostnaden här för kan visserligen icke nu med någon större grad av tillförlitlighet beräknas, men med hänsyn till vad flygstyrelsen i ämnet anfört, torde man hava anledning antaga, att denna kostnad icke tillnärmelsevis kommer att uppgå till det av arrendatorn fordrade beloppet.

Till jämförelse med den framlagda beräkningen av utgifterna för 1:a flygkårens förläggning till Västerås torde böra nämnas, att kostnaderna för kårens förläggning till Uppsala av flygstyrelsen uppskattats till 683,200 kronor. Till detta belopp bör dock läggas den av styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut angivna kostnaden, 224,000 kronor, för anordnande av ny gård på Hovstallängarna jämte av lantbruksstyrelsen beräknad förhöjning med 50 % å den i sistnämnda summa ingående kostnaden för ekonomihus eller 53,500 kronor. Sammanlagda kostnaden för Uppsala-alternativet skulle sålunda uppgå till (683,200 + 224,000 + 53,500 =) 960,700 kronor. I betraktande av vad lantbruksstyrelsen anfört rörande förslaget till torrläggning av det till flygfält ifrågasatta området invid Uppsala, är det emellertid sannolikt, att en tillfredsställande dränering av detta område skulle kräva avsevärt större kostnader än som av flyg-

¹⁾ Därav för schaktning 30,000 kronor.

styrelsen för sådant ändamål beräknats, varigenom nyssnämnda kostnads-summa, 960,700 kronor, skulle komma att i motsvarande mån ökas.

Vad angår det av domänstyrelsen i dess utlåtande den 18 februari 1927 framställda yrkande, att kronoegendomen Hässlö, under förutsättning att den komme att delvis upplåtas till flygfält, måtte i sin helhet avföras från styrelsens förvaltning, har jag, efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet, icke funnit något att däremot erinra. Denna kronoegendom torde sålunda från och med den 14 mars 1928 böra överflyttas från domänstyrelsens till flygstyrelsens förvaltning, och torde i samband därmed statens domäners fond böra nedskrivnas med ett mot egendomens taxeringsvärde svarande belopp.

Beträffande slutligen de medel, som stå till förfogande för 1:a flygkårens förläggning, vill jag erinra därom, att sedan 1925 års riksdag genom skrivelse den 2 juni 1925 medgivit, att för utförande av för flygvapnets nyorganisation erforderliga nybyggnader m. m. finge under budgetåret 1925—1926 utav de för armébyggnadsändamål reserverade medel användas ett belopp av 4,000,000 kronor, har Kungl. Maj:t genom brev den 13 november 1925 av dessa medel för byggnads- m. fl. arbeten för 1:a flygkåren anvisat 335,000 kronor. Såsom förut nämnts, har Kungl. Maj:t sedermera genom brev den 4 juni 1926 föreskrivit, att sistnämnda belopp tillsvidare, i avvaktan på slutligt avgörande av frågan om 1:a flygkårens förläggning, icke finge tagas i anspråk. Av detta belopp böra givetvis de med kårens förläggning till Västerås förenade kostnaderna i första hand bestridas. Då kårens uppsättande icke avses att påbörjas förrän under senare hälften av år 1928, torde det kunna anstå till nästkommande år med framställning till riksdagen om anvisande för ändamålet av ytterligare erforderliga medel.»

Kungl. Maj:t har föreslagit, att första flygkåren, som tidigare avsetts att förläggas till Uppsala, nu skulle förläggas till Västerås, vilken ort enligt riksdagens tidigare fattade beslut är förläggningsplats för andra flygkåren. Såväl första som andra flygkåren skulle, därest Kungl. Maj:ts förslag vinner bifall, inrymmas i Västmanlands regementes kasernetablissemang, och för första flygkåren skulle anordnas ett landflygfält å kronoegendomen Hässlö i Badelunda socken utanför Västerås.

Emot förläggning i enlighet med riksdagens tidigare fattade beslut av första flygkåren till Uppsala hava vissa betänkligheter anförts av styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut och lantbruksstyrelsen, i vad avser upplåtande av det föreslagna markområdet vid Uppsala till flygfält. Sistnämnda styrelse har jämväl gjort gällande, att den av flygstyrelsen föreslagna invallningen av flygfältet skulle komma att draga med sig avsevärt högre kostnader än som förutsatts. Utskottet har ej kunnat bilda sig en uppfattning om i vad mån denna mening kan anses vara grundad. En förläggning av kåren till Uppsala skulle därjämte medföra, att land- och sjöflygplatserna komme att bliva rätt avlägset belägna, såväl från varandra som från kasernen i Uppsala. Jämväl torde den för kårens förläggning till Uppsala avsedda kasernen möjligen kunna på ett lämpligare sätt ut-

*Utskottets
yttrande.*

nyttjas. Även transporter i och för utförandet av reparationer vid den mindre verkstad, som avsetts att förläggas till Uppsala, torde för sjöflygplan vara förenade med vissa praktiska svårigheter. Av vad sålunda anförts, måste utskottet i likhet med departementschefen finna, att åtskilliga betänkligheter föreligga mot en förläggning av första flygkåren till Uppsala.

Vad därefter angår Kungl. Maj:ts nu framlagda förslag, att kåren skall förläggas till Västerås, synas enligt utskottets mening jämväl mot detta kunna göras vissa erinringar. Förslaget skulle nämligen, såsom ovan anförts, komma att medföra, att tvenne flygkårer eller ungefär hälften av landets flygstridskrafter förläggas till Västerås. Härigenom ökas givetvis den av chefen för generalstaben påvisade risken för bombardemang från luften. Denna risk gör sig för övrigt ännu mera kännbar därigenom, att Västerås, även bortsett från flygvapnets förläggning, genom de betydande industriella anläggningar, som där finnas, kan antagas bli i hög grad utsatt för sådant bombardemang. Härtill komma andra olägenheter av militär art, särskilt beträffande flygvapnets basering och saknaden av infanteri i Västerås. Vad frågans ekonomiska sida angår, vill det synas utskottet, som om de kostnader, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle nedläggas å det tilltänkta landflygfältet vid Hässlö, måste anses synnerligen höga. Särskilt kostnaden för flyttning av det s. k. djupdiket är enligt utskottets mening så avsevärd, att den i och för sig måste vara ägnad att inge betänkligheter mot flygkårens förläggning till Västerås. Spörsmålet om de utgifter för kronan, som en expropriation av arrenderätten till Hässlö kunna föranleda, föreligger ej heller i utrett skick.

Vad sålunda anförts, synes utvisa, att såväl Uppsala-alternativet som Västerås-alternativet äro förenade med åtskilliga olägenheter. Någon närmare utredning föreligger ej heller, i vad mån genom ett bifall till något av dessa alternativ de årliga framtida kostnaderna för flygvapnet komma att påverkas, en omständighet, som förvisso torde äga minst lika stor betydelse ur finansiell synpunkt som frågan, huruvida engångskostnaderna enligt det ena alternativet bli något större än enligt det andra. Av ovan angivna skäl har utskottet ansett sig ej nu kunna tillstyrka riksdagen att fatta definitivt beslut om första flygkårens förläggning till någon av nämnda orter. Härtill kommer emellertid, att enligt utskottets mening även frågan om andra flygkårens förläggning kräver en närmare undersökning, innan första flygkårens förläggningsort bestämmes. Utskottet vill sålunda erinra om att försvarsrevisionen på sin tid ifrågasatt förläggning av en flygkår till Hägernäs—Rindön. 1925 års riksdag beslöt dock, att ifrågavarande flygkår i stället skulle förläggas till Västerås, men vid Hägernäs hava en särskild övningsplats. I enlighet med detta beslut hava också anordningar vidtagits såväl i Västerås som i Hägernäs. Av åtskilliga skäl vill det synas utskottet, som om det vore av behovet påkallat, att en undersökning verkställes beträffande det av försvarsrevisionen framlagda förslaget. Genom en förläggning av andra flygkåren till Häger

näs—Rindön kan en samverkan ske med sjöstridskrafterna oeh med till Stockholmstrakten förlagda truppförband, varjämte ett ändamålsenligt utnyttjande av Vaxholms grenadjärregementes kasernetablissemang å Rindön kan äga rum. Genom en dylik förläggning torde även de kronan tillhöriga byggnader, som nu finnas såväl i Vaxholm som på Rindön, kunna komma till användning för personalens inkvartering m. m., vilken, enligt vad utskottet erfarit, i Västerås mött vissa svårigheter. Åtskilliga av de fördelar, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle vara förenade med förläggningen av tvenne flygkärer till Västerås, skulle även vinnas, därest andra flygkären flyttades från Västerås till Hägernäs—Rindön. Det har jämväl syntts utskottet tvivelaktigt, huruvida den nuvarande provisoriska förläggningen vid Hägernäs kan för framtiden bibehållas samt huruvida icke under alla förhållanden ytterligare kostnader måste nedläggas vid Hägernäs för förläggningens ordnande. Enligt utskottets mening är spörsmålet om andra flygkärens förflyttning till Hägernäs—Rindön otvivelaktigt i behov av närmare undersökning i samband med frågan om förläggning av första flygkären.

Uppmärksammas bör, att, för den händelse andra flygkären förlägges till Hägernäs—Rindön och första flygkären i stället till Västerås, de på sistnämnda plats redan nedlagda medlen icke torde vara bortkastade. Det har för övrigt i handlingarna i ärendet gjorts gällande, att ett landflygfält under alla förhållanden erfordras i Västerås, närmast för flygverkstadens behov, ett spörsmål, som ävenledes är förtjänt av en närmare utredning. Utskottet anser sig jämväl böra omnämna, att vid frågans förberedande behandling inom utskottet även ifrågasatts en förläggning Hägernäs—Karlskrona.

Utskottet förbiser icke, att ett uppskov med genomförandet av flygvapnets organisation i viss mån blir följderna av den ståndpunkt, utskottet sålunda intagit. Denna olägenhet torde dock ej vara av större betydelse, därest, såsom utskottet finner synnerligen önskligt, utredningen så bedrives, att förslag i ärendet kan framläggas vid början av 1928 års riksdag.

Utskottet, som enligt vad ovan nämnts, ansett sig nu icke böra fatta ståndpunkt till det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, har ansett en förnyad utredning av frågan om förläggningen av såväl första som andra flygkären böra komma till stånd. Vid denna utredning torde jämväl böra beaktas flygvapnets framtida behov av hangarutrymme samt den lämpligaste fördelningen av hangarer å olika platser.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må

a) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma avser, att första flygkären skall förläggas till Västerås;

b) i anledning av nämnda proposition i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning och för 1928 års riksdag framlägga förslag i fråga om förläggningen av första och andra flygkåreerna.

Stockholm den 27 maj 1927.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *A. C. Lindblad*, *A. F. Vennersten*, *J. L. Widdell*, *J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *O. Bergqvist*, *A. Pers*, *J. G. Walles*, *C. I. Asplund*, *C. A. Carlsson* i Gävle, *C. Johansson* i Hälsingborg och *C. G. V. Hammarskjöld*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *P. M. Olsson* i Blädinge, *B. F. son Holmgren*, *O. Nilsson* i Örebro, *S. Persson* i Fritorp, *E. Andersson* i Prästbol, *O. Andersson* i Höör, *O. E. F. Järte*, *K. S. V. Ward* och *J. Jönsson* i Revinge.

Reservationer:

av herrar *Lindblad*, *Nilsson* i Malmö, *Johansson* i Hälsingborg och *Ward*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse.

»Kungl. Maj:t har föreslagit, att första flygkåren, som enligt 1925 års riksdagsbeslut skall förläggas till Uppsala, nu skulle förläggas till Västerås, vilken ort enligt riksdagens tidigare fattade beslut är förläggningsplats för andra flygkåren. Såväl första som andra flygkåren skulle, därest Kungl. Maj:ts förslag vinner bifall, inrymmas i Västmanlands regementes kasern-etablissemang, och för första flygkåren skulle anordnas ett landflygfält å kronoegendomen Hässlö i Badelunda socken utanför Västerås.

Den utredning i förläggningsfrågan, på vilken Kungl. Maj:ts förevarande förslag grundar sig, har verkställts av chefen för flygvapnet och synes icke hava givit något stöd åt tanken på en förflyttning av första flygkåren från dess tidigare bestämda förläggningsort, Uppsala. Sedan av utredningen framgått, att, förutom Uppsala, endast Västerås kunde ifrågakomma såsom förläggningsort för första flygkåren, har chefen för flygvapnet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte besluta fullfölja 1925 års riksdags beslut att förlägga kåren till Uppsala, vilken ort i tekniskt avseende såsom förläggningsort medför avsevärda fördelar framför Västerås. Av utredningen framgår vidare, att Uppsala ur strategisk synpunkt är ganska välbeläget och att föredraga framför Västerås. Jämväl ur mobiliseringssynpunkt har Uppsala ansetts bättre än Västerås, varjämte lämpligare övningsbetingelser föreligga i Uppsala. Såsom en sammanfattning av jämförelsen mellan Västerås och Uppsala såsom förläggningsplats för ifrågavarande kår, har

chefen för flygvapnet anfört, att, även om Uppsala icke i alla avseenden vore en idealisk förläggingsplats för en flygkår, någon bättre sådan icke stått att finna. Platsen vore i de avseenden, vari den ej vore mönstergill eller fullgod, dock väl godtagbar och första flygkårens förläggande dit bestämt att föredraga framför tanken att förlägga även denna kår till Västerås.

Chefen för generalstaben har förordat första flygkårens förläggning till Uppsala, enär denna ort vore mera lämpad såsom utgångspunkt för kårens verksamhet i krig än Västerås. Generalstabschefen har vidare framhållit, att sistnämnda ort på grund av bombarderingsrisken före och vid mobilisering vore olämplig såsom förläggningssort för mer än *en* flygkår. Genom att förlägga såväl första som andra flygkåren till Västerås skulle hälften av flygvapnet mobiliseras och få sina depåer och verkstäder på en och samma plats, vilket med hänsyn till fientliga bombarderingsföretag måste anses uteslutet och därjämte stode i skarp motsats till riksdagens beslut om en uppdelning av flygvapnets förband på olika orter.

Chefen för marinstaben har funnit Västerås erbjuda vissa fördelar framför Uppsala, men har av särskilda skäl ansett sig böra förorda en förnyad utredning av förläggningsfrågan.

Av de tre militära myndigheter, som avgivit utlåtande, hava sålunda chefen för generalstaben och chefen för flygvapnet bestämt motsatt sig en förläggning till Västerås även av första flygkåren, under det att chefen för marinstaben förordat ett uppskov med frågans avgörande.

Då Kungl. Maj:ts förslag huvudsakligen synes hava föranletts av de betänkligheter, vilka av styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut och lantbruksstyrelsen anförts gentemot upplåtelse av det föreslagna markområdet till flygfält, torde det vara skäl omnämna vad chefen för flygvapnet i detta avseende anfört. Han framhåller följande: »Kungsängens gård syntes icke behöva ersättas av nyuppförda ekonomibyggnader annorstädes. Gårdens byggnader kunde alltfört begagnas för sitt ändamål, enär de ej avsåges att förvärfvas av flygvapnet och då ej heller meningen vore, att dit ledande vägar, även den över flygfältet gående, skulle avstängas för institutets personal. Lika litet som uppförandet av nya ekonomihus borde erfordras, lika obehövt syntes det planerade anläggandet av nya utfartsvägar med broar.

Huruvida ett inköp av Säfja äng såsom ersättning för till flygfältet överlämnad ängsmark vore erforderligt, borde icke utredas i detta sammanhang. Här kunde emellertid framhållas, att sådan anordning låte sig träffa, att såväl grässkörd som bete å flygfältet kunde överlätas åt Ultuna lantbruksinstitut genom eventuell överenskommelse med flygstyrelsen». Ehuru ett beaktande av landtbrukets intressen måste anses vara av betydelse, synes det dock av ovanstående framgå, att olägenheterna för Ultuna lantbruksinstitut icke äro av den vikt, som institutets styrelse tydligen förutsatt.

Förutom de skäl, vilka ovan anförts gent emot förläggandet av såväl första som andra flygkåren till Västerås, tillkommer ytterligare olämpligheten av att förlägga två kårer till en ort, där intet annat truppförband är förlagt.

Även ur ekonomisk synpunkt synes Uppsala-alternativet vara att föredraga framför Västerås-alternativet. En på utskottets föranstaltande av flygstyrelsen verkställd undersökning giver nämligen vid handen, att kostnaderna för första flygkårens förläggning till Uppsala skulle, för den händelse samtliga av styrelsen för Ultuna lantbruksinstitut framställda krav tillgodosåges, uppgå till ett belopp av 960,700 kronor, vilket belopp jämväl av departementschefen angivits. Motsvarande kostnader för Västerås-alternativet skulle, under förutsättning att den begärda ersättningen till arrendatorn av Hässlö kronoegendom i sin helhet utginge, utgöra 1,040,800 kronor. Emellertid förefaller det utskottet, som om det icke skulle vara nödvändigt att flytta de byggnader vid Kungsängen, som nu disponeras av Ultuna lantbruksinstitut till annan plats, varigenom kostnaderna för Uppsala-alternativet kunna minskas med 208,500 kronor eller till 752,200 kronor. Härtill kommer, att invallningen av det till flygfält vid Uppsala avsedda området knappast torde behöva ske åtminstone i den omfattning, som tidigare förutsatts. Härigenom komme givetvis kostnaderna för ifrågakvarande alternativ att ännu mera nedgå.

Det har även ifrågasatts, att första flygkåren skulle förläggas till Västerås, samtidigt som andra flygkåren förflyttades till Hägernäs—Rindön. Den av flygstyrelsen verkställda ovan omförmälda undersökningen utvisar emellertid, att, därest huvuddelen av kåren förlägges till Hägernäs, kostnaderna för ifrågakvarande alternativ uppgå till 1,055,000 kronor och, därest huvuddelen åter förlägges till Vaxholm och Rindön, till 868,000 kronor. Härvid bör uppmärksammas, att man i allt fall nödgas i Västerås för första flygkårens förläggning nedlägga nära nog samma kostnader, som förut angivits. Den sålunda ifrågasatta förflyttningen av andra kåren till Hägernäs—Rindön synes alltså medföra betydligt högre kostnader än såväl Uppsala- som Västeråsalternativen och alltså icke kunna förordas.

Av vad utskottet sålunda anført synes framgå, att ur såväl militär som ekonomisk synpunkt förord bör lämnas Uppsala såsom förläggningssort för första flygkåren framför Västerås. Under sådana förhållanden torde skäl icke föreligga att vidtaga någon ändring i riksdagens beslut om kårens förläggning till Uppsala. Utskottet anser sig därför böra avstyrka Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma avser första flygkårens förläggande till Västerås.» ;

av herr *Hammar skjöld*.